

Hurban že nemal rád svoje rodisko?

Kto si pozornejšie prečíta Hurbanovu báseň *Po padesát letech* tvoriacu 2. časť básnického cyklu *Z Hlubiny*, uverejnenú v almanachu *Nitra* v roku 1876, zistí skutočnosti odporujúce dvom pravdám o Hurbanovi, ktoré sa šíria aj v súčasnosti. Autoritou, ktorá stojí za jednou z týchto pravd je literárny kritik Alexander Matuška, ktorý vo svojej krátkej stati o J. M. Hurbanovi jednou – dvoma vetami, minimalizoval význam Hurbanovho básnictva a spisovateľstva pre súčasnosť, keď konštatoval, že Hurban sa nenarodil ani básnikom, ani spisovateľom a že dnes sú jeho verše i prozaické diela nečitateľné. Druhú pravdu o Hurbanovi zdieľa väčšina súčasných Hurbanových biografov, ktorí presvedčivo tvrdia, že Hurbana k svojmu rodisku – Beckovu neviazal žiadny citový vzťah. A keď, tak len k neďalekej obci Kálnica, do ktorej chodieval za svojou krstnou matkou, aby sa zotavil od prísnej výchovy rodičov. Jeden z týchto životopiscov dokonca spája tieto dve pravdy v jednu, keď tvrdí, že Hurban sa ani nemohol stať skutočným básnikom, pretože k veciam, ktoré ho obklopovali v detstve nenadobudol žiadny citový vzťah, a teda *človek bez vlastnej citovej minulosti nemôže byť opravdivým lyrikom*.

Týmto životopiscom nahráva aj samotný Hurban, keď ako mladík v rámci svojej „*prechádzky po považskom svete*“, po návšteve svojej rodnej dediny napísal: „*Beckov je dosť nepekne mestečko, uprostred mesta sa kúpu po barinách husi a kačice, krásli ho bodľačie, žihľava a trnie*“. Po tejto citácii tento životopisec pokračuje: „*Nijaké spomienky na detstvo, na matku, na rodičovský dom, nič, čo by ho spájalo s minulosťou*“. Rezultát o Hurbanovom neutešenom až tragickom detstve je teda vyslovený a spečatený dôkazmi, ba aj samotným Hurbanom.

Zdá sa teda, že obidva spomínané názory o Hurbanovi – o kvalite, resp. nekvalite jeho básnického diela a o jeho neutešenom detstve prežitom v rodisku, sú správne. Prvá spomínaná pravda o ňom je podoprená autoritou jedného z najuznávanejších slovenských literárnych kritikov, druhá je dokázateľná životopisnými faktami.

Ale čo iné nám môže k tomu povedať spomínaná Hurbanova báseň *Po padesát letech*? Dajú sa tieto pravdy o Hurbanovi po pozornom prečítaní básne skutočne vyvrátiť?

Začneme tou prvou – že Hurban sa nenarodil ani básnikom, ani prozaikom a jeho diela sú dnes už nečitateľné. Je to zaiste dosť závažné a prísne posúdenie časti Hurbanovho literárneho diela. No a na Matuškovom nemilosrdnom verdikte nám môže byť zrejmá hneď jedna nezrovnalosť. Keď o literárnom diele povieme, že je nečitateľné, predpokladáme, že to nie je názor iba jedného čitateľa – hoci toho najpovolanejšieho, ale že sa s týmto názorom stotožňuje aj širšia čitateľská obec. A keďže Hurbanove básne v podstate zostali uviaznuté vo svojich pôvodných vydaniach, nemožno sa čudovať, že ich čitatelia v súčasnosti nečítajú. Hurbanova poézia nie je teda nečitateľná, ale je skôr nečítaná.

Veď spomínaná báseň *Po padesát letech* sa nachádza na zažltnutých stránkach výtlačku Hurbanovho almanachu *Nitra* z roku 1876. Teda bola vydaná pred úctyhodnými 140 rokmi, a preto je to skôr antikvariátna vzácnosť ako bežne dostupná knižka. Ale vďaka uverejneniu časti básne v knižke Milana Stanu *Kálnické príbehy* sa dostala do rúk aj súčasníkom a čuduj sa

svete – dá sa čítať a tomu, kto má k poézii vzťah, netrvá dlho, aby zistil, že číta ozajstnú poéziu.

Hurbanova báseň by bola určite „čitateľná“ aj bez voľného prekladu zo slovakizovanej češtiny, na ktorý sa podujal kálnický rodák Štefan Šicko, ale Hurbanove verše sú pôsobivé aj v tomto šate.

Aj z tohto kúska Hurbanovej poézie sa môžeme presvedčiť, že Hurban básnikom nepochybne bol a jeho básne sú čitateľné ešte aj dnes. Táto ukážka z Hurbanovho básnického cyklu nám navyše pomôže sa vyrovnáť aj s druhou spomínanou „pravdou“, ktorá nás chce presvedčiť o tom, že Hurban nemal citový vzťah k svojmu rodisku.

Na tomto mieste sa žiada vysvetliť, čo si predstavujeme pod pojmom rodisko. Spomínaní životopisci pod týmto pojmom si zaiste predstavovali len jeho rodnú obec, teda Beckov. Ved' tu sa narodil, tu ho vychovávali rodičia, chodil do školy, do kostola. A Hurban tento Beckov popisuje ako „dost' nepekne mestečko...“ A keďže nie vôbec lichotivý popis svojho rodného Beckova podáva Hurban ako 22-ročný mladík, tak sme náchylní si myslieť, že s Beckovom takto odsudzuje aj celé svoje rodisko. Nie je tomu tak. Rodisko u Hurbana, ale i všeobecne, nemá konkrétne hranice, neohraničuje ho intravilán obce či mestečka. Deti si v minulosti svoj detský svet vytvárali väčšinou za týmito hranicami, mimo zaprášených alebo zablatených ulíc miest, mestečiek, obcí. Ich pravým rodiskom bola blízka príroda. Tak to bolo aj u Hurbana. A báseň *Po padesát letech* nám to dokazuje:

*„Hory moje bukohojné,
temné moje daubavy...“*

Takýmto slovami by Hurban určite nezačínal svoju báseň, keby ho s miestom svojho rodiska nič nespájalo. Ďalšie verše básne už celkom zreteľne prezrádzajú Hurbanov priam intímny vzťah k svojmu rodisku:

*...jakby vymřely již bily
ty nádechy něžných hor,
jenž má řadra tak zvlily,
v srdce lély žal i vzdor...*

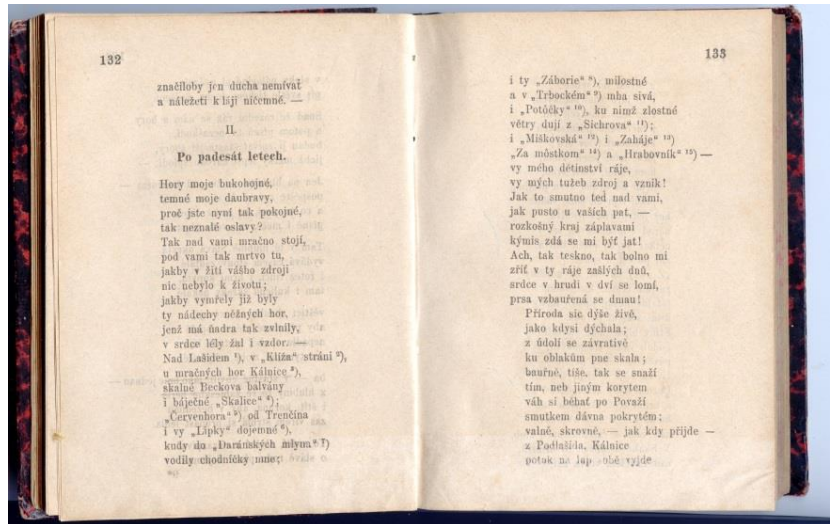
Aby bolo celkom zrejmé, že sa jedná o prírodu jeho rodiska, tak Hurban do básne majstrovsky zakomponuje akúsi virtuálnu prehliadku ním najnavštevovanejších lokalít beckovskej a kálnickej prírody:

*Nad Lašidem, v „Klíža“ stráni,
u mračných hor Kálnice
skalné Beckova balvany
i báječné „Skalice“;
„Červenhora“ od Trenčína*

*i vy „Lipky“ dojemné,
kudy do „Daránských mlyna“
vodily chodníčky mne...*

Hurbanove spomienky pri
vymenovávaní ďalších lokalít
už jasne dokazuje
nepravdivosť spomínaného
názoru na Hurbanovho
detstvo:

*„Za môtikom“ a „Hrabovník“
– vy mého dětinství ráje,
vy mých tužeb zdroj a vznik!*

Básnické prezentovanie prírody svojho rodiska však samotnou básňou nekončí. Hurban každú spomínanú prírodnú lokalitu, a v celej básni je ich až 15, opatrí indexom a v podrobných poznámkach dopĺňa text básne. A opis týchto miest nemá tiež ďaleko od umeleckého prejavu. Tak napr. prírodnú lokalitu Lipky komentuje slovami: *„Lipky jmenuje se divokrásne návrší porostlé rozmanitou křovinou, kudy pěšinkou jde se do Kálnice; v Daránských mlyne, jehož majitelka byla křestní matkou básníka, prožil chlapec, mnohé chvíle naslouchaje křestní matky překrásným pohádkam a proháněje se po záhradách a laukach, po mlyně a rozkošných horách kálnických.“*

Z uvedeného jasne vyplýva, že Hurban k svojmu rodisku citový vzťah mal – keby to tak nebolo, predsa by beckovskú prírodu nenazval *„môjho detstva raj“*.

Je všeobecne známy pozitívny vzťah Hurbanovho verného priateľa a spolubojovníka Ľudovíta Štúra k svojmu rodisku, k Uhrovcu a okoliu. Nikto z jeho životopiscov o tomto fakte nepochybuje. Ved' na základe toho, čo o Štúrovom detstve vieme, nemôžeme pochybovať o tom, že Štúr mal rád svoju uhroveckú prírodu, svoju cestičku do blízkej dedinky Dubničky a svoj obľúbený vrch Rokoš.

Ale Hurban si vo svojom rodisku tiež vytvoril svoj detský a chlapčenský svet, miloval svoje obľúbené miesta, svoj chodníček do Kálnice, vrchy – Lašid, Sichrov, spanilé háje – milostné Záborie a sivou hmlou zahalené Trbocké, Potôčky, ku ktorým dujú zlostné vetry od Sichrova, ale aj iné miesta v beckovskej prírode, vlastne celý rodný kraj, ktorý v ďalšej básni básnického cyklu dôverne pozdravuje:

„Rodní můj kraji, ty milenko věrná...“

PhDr. Jozef Karlík